

մաձայնութեանը, որոնք վճռել են զոր ծել միաբանութեամբ: Միքանի անձեր, երկու, երեքական են, թէ Անգլիան դե- կալարում է եւրոպական բոլոր պետու- թիւնները վճիռները: Բայց այդպէս մտածելը նշանակում է մեզ աւելի մեծ ազդեցութիւն վերագրել, քան մենք ունինք: Ինչ էլ որ կատարուելու լինի, պէտք է միաբանութեամբ կատարուի, և ես կարող եմ խօսել միայն յետեւած լինելով միաբանական գործողութիւն- ներին մասնակցող մի կամ միքանի պետութիւնների աջակցութեան վրայ, և չեմ կարող թոյլ տալ, որ Անգլիան միայն ինքը պատասխանատուութիւն յանձն առնէ այդ գործողութիւններէն թէկուզ հենց մէկի համար: Մինք և եւ- րոպական բոլոր պետութիւնները գտնու- ւում ենք այնպիսի մարդկանց դրու- թեան մէջ, որոնք ուզում են միասին գործել, բայց սրտնք հրաժարում են այդպիսի գործակցութիւնից, եթէ հրաժարուածները չեն ուզում մասնակ- ցել:

Բայց ես այս խօսքերովս, այնուա- մենայն, ուզում եմ ասել, որ ներ- կայումս պետութիւնների միջև ոչ մի ամենաչին տարաձայնութիւն անգամ չկայ: (Միաբանութիւններ): Տեղին եմ համարում նմանապէս խորին ցաւ յայտնել, որ թրքական դեսպան Ռուս- տեմ-փաշան այնքան հիւանդ է, որ դժուար թէ առողջանայ: Նա մի ամե- նագոյնակար միջոցով էր օսմանեան և թագուհու կառավարութեան միջև, Բայց սրանով չէ, որ նա ձեռք է բե- րել իւր հեղինակութիւնը, այլ նրանով, որ իւր իրաւանքում նահանգապետ ե- ղած ժամանակ,—մի տեղում, որ զանա- զան ժամանակներ կուռի վայր է եղել— նա իւր հաստատատուութեամբ, արդա- րանքով և մարդկանց իրար մօտեցնե- լու ու հաշտեցնելու կարողութեամբ կարողացաւ խաղաղութիւն հաստատել այդ աւերուած երկրում և վերագործ- նել այդ երկրի բնակիչներին բարեկե- ցութիւնը: (Միաբանութիւններ): Այժմս այդ վեհանքն մարդը պարզեց է մա- հաւան անկողնում, և չեմ կարող չգի- տակցել, որ եթէ նրա նման կառավա- րիչ լինէր գլուխ կանգնած այն գաւառ- ներում, ուր կատարուել են բոլոր այս սարսափները, այն ժամանակ ներսպան հանգիստ կըլինէր, նրա խղճը չէր չը- փոթուիլ այս տանջանքներից և գտա- նութիւններից: Եթէ սուլթանին չըջա պատէին Ռուստեմ-փաշայի նման մար- դիկ, այն ժամանակ գործը վճռու- համար չէր հարկաւորուիլ օտարերկ- րեայ պետութիւնների ճնշումը: Այդ գործը կըվճռուէր բնական ճանա- պարհով, այն է՝ սուլթանի վճռով, որ հիմնուած կըլինէր այդ մօտիկ, լուսա- ւորուած մարդկանց խորհրդների վը- րայ: (Միաբանութիւններ): Նա չեմ կարող քննել, թէ կան արդեօք այնտեղ այդպիսի մարդիկ, բայց պէտք է ասեմ, որ Արեւելքում օրէնքները ոչ մի նշա- նակութիւն չունին, եթէ նրանց գոր- ծադրութեան համար չկան արժանաւոր գործիչներ: (Լսեցէք): Պետութիւննե- րը, յայտ ունին, կանեն բոլորը, ինչ որ հնարաւոր է: Բայց մի կարծեք, թէ Թուրքիայի ծանր հիւանդութիւնները կարող են բուժուել մի մոգական դաւադանի զօրութեամբ: Նրկար տա- րիները սխալների հետեւանքներն այժմ երեւում են, և՛ կեանքի անգութ օրէնք- քի զօրութեամբ՝ նրանց պատճառով տանջւում են անգլիացիները:

ԻՆՉ Է ԱՍՈՒՄ ԵԱՔԻՐ-ՓԱՇԱՆ

Շաքիր-փաշան հեռագրել է Դրանք, թէ Վանի և Բիթլիսի միլիթներում կատարուած աւերածութիւնների դէմ ե- ղած բողոքները քննութիւնից երևացել է, որ խիստ չափազանցուած են իւր թէ: Գործը վերաբերում է միայն քըր-

դական հայաբնակու ցեղի մի աւաղա- կային արշաւանքին: Այդ ցեղի պարա- զուս Հիւսէյն փաշան զինուորական պատերազմական ժամանակի դատարա- նով արժանի պատժին ենթարկուած է իւր թէ: Միւս բոլոր գաւառներում, ուր գտնուում են համիդէ հեծելազըն- ղերը և ուր այցելել է Շաքիր-փաշան, կարգը և խաղաղութիւնն իւր թէ վե- րականգնած է: Շաքիր՝ փաշան զիտել է արդէն քրդական 11 հեծելազընդ Բա- յազիտի սանջաղում, ուր այժմ խաղա- ղութիւն է տրուում իւր թէ:

ԿԱՐԳԸ ՎԵՐԱՀԱՍՏԱՏՆՈՒ ԴՅՈՒՄ- ԲՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԹԻՐԻԲԻՍՅԱՆՈՒՄ

Փոքր-Ասիայի խառնարկութիւններ ե- ղած կեղերները մասին հետեւեալ տե- ղեկութիւններն է հաղորդում Նով. Վրեմենս:

Թուրք կառավարութեան տուած տե- ղեկութիւնների համեմատ, Փոքր-Ասիա- յի 4-րդ և 5-րդ շրջանների զօրա- բանակները սպառազինումը առաջ է տարուում ստանդի արագ: Որովհետև զէնքի տակ առնուած պահեստի զօրքի 128 վաշտերը բաղկացած են իւրաքան- չիւրը 600-ական մարդից: Ուրմէն յիշեալ շրջանների զօրաբանակներում զէնքի տակ գտնուում են 75,000 մարդ: Եթէ այդ թուի վրայ աւելացնենք նաև ար- ղէն ծառայութեան մէջ եղող զօրքի թիւը՝ 35,000, այն ժամանակ Փոքր-Ա- սիայում կարգը վերականգնելուն յատ- կացուած զօրքի թիւը կըհասնի 110,000 մարդու: Բացի այդ, մասնական սպա- ռազինումն է կատարուած 3-րդ շրջա- նի զօրաբանակի մէջ եւ, ուր զէնքի հրաւիրուած վաշտերը մօտաւում է գործ ածել Սիւրիայում գրուզների ապստամբութիւնը ճնշելու համար: Պէտք է ասած, որ այդ ապստամբու- թեան չափը սաստիկ մեծացնելու է: Ի միջի այլոց, հեռագրով հաղորդուած էր, թէ 12,000 ձիաւոր զորքեր դիմած են մարոնիների վրայ, մինչդեռ Օպէն- հէյմի նման այդ երկրներին գիտած ան- ձը յայտնում է, որ գրուզների ամբողջ երկրում գտնուած է նոյն իսկ միջանի հարկը ձի գտնել (?): Ներկայ խառ- նակութիւնների և տեղական յուզում- ների չըջանք իսկապէս սկսւում Ալեք- սանդրոստայի ծոցից մօտաւորապէս 100՝ կիլոմէթր հեռու, դէպի հիւսիս- արեւելեան կողմը, Ջիհան գետի վերին և միջին աւազաններում, որ թափուած է վերոյիշեալ ծոցը: Ապստամբած չըջանի հարաւային սահմանի վրայ գտնուում են Տաւրոսի հովիտները, որտեղից որ հո- տում է Ջիհան գետը: Ինչպէս Տաւրոսի, նմանապէս և Անտիտաւրոսի գաւառ- ներում, որ կազմում են Տիգրիսի և Նի- րատի ջրբաժան գիծը, սուլթանի իշ- խանութիւնը բոլորովին չեն ճանաչում, իսկ խաղաղութեան ժամանակ գրեթէ ամենին չեն յարգում: Այս անմատչելի և խիստ լուծային երկրում են գտնե- ւում նաև Բիթլիս (Բաղէշ) և Մուշ քա- ղաքները, ուր վերջին ժամանակներ տեղի են ունեցած յայտնի ընդհարում- ներն ու արեւահեղութիւնները: Ահա թէ ինչ պատճառով են կասկածում, որ ձեռք, երբ այդ լուծները ծածկւում են ձիւնի լեռանք չերտելով, թուրք զօր- քերը շատ պիտի դժուարանան կարգը վերականգնել այդ երկրներում: Մին- չև անգամ Երզրումի, Հայաստանի գը- խաւոր այդ կեղերին ճանապարհները ձեռք եղանակին շատ դժուարանց- նելի են: Երզրումը գտնւում 2032 մեթր ծովից բարձր, իսկ Բիթլիսն և Մուշը աւելի ևս բարձր դիրք ունին: Այս միակ փաստը ցոյց է տալիս, թէ որքան մեծ դժուարութիւններ են կա- պուած ձեռնարկին արշաւանքի հետ դէպի այդ երկրները:

ՄԱՐՍՈՒՄՆԻ ԴԵՊԻՐ

Օտար թերթերի անդով, Մարտու- նում յուզիչներին աջողուել է անկար- դութիւններ յարուցանել: Նրանք իւր

թէ սկսել են ծաղրել մահադատներին այն ժամանակ, երբ վերջիններս դեռ- լիս են եղել մզկիթ, իսկ երկրին մինչև անգամ իւր թէ վերաւորել են: Այնու- հետև հայերն սկսել են հրազէն պարսկ զօրանոցների և վարչական շինութիւնների վրայ (!): Դրա հետեւանքը լինում է արեւահեղ ընդհարում երկու թշնամի տարրերի միջև: Ընդհարմանը դժուարութեամբ կարողանում է վերջ տալ իշխանութիւնը:

ԿԱՍԵՆԱԼԸ ԿԱՐՈՂԱՆԱԼ ԶԵ:

Բաւական չէ միայն կարգադրութիւն- ներ անել, հապա հարկաւոր է ունե- նալ նաև կարգադրութիւններ գործա- դրելուն հարկաւորուած մասնաւոր ներթական միջոցները: Կ. Պոլսից հա- սած տեղեկութիւնների համաձայն, գլխաւոր դժուարութիւնները կայանում է նրանում, որ թուրք պետութեան պա- կասում է զօրք Փոքր-Ասիայի քիւրդե- րին խաղաղացնելու համար, այն քիւր- դերին, որոնց ձեռքն ինքն է զենք տուել, և այսօր այդ զենքը քիւրդերը՝ անողորմակի կերպով՝ գործ են դնում իրենց հովա՝ աւորողի, քաջակերողի դէմ: Այդ պատճառով բոլոր յոյսը թուրք կառավարութիւնը դրել է ձեռնուայ վրայ, երբ կարծում է, թէ անկարգու- թիւնները կըվերջանան:

ԹՈՒՐԻ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՇՏՈՆԱ- ԿԱՆ ԶԵԿՈՒՑՈՒՄԸ

Ահա թէ աշխարհի աչքերին նոր տե- սակ փոշի փչելու նպատակներով թուրք կառավարութիւնն ինչ պաշտօնական դիւուսումն է հրատարակել Կ. Պոլսի անգլո-ֆրանսիական «Moniteur Orien- tal» թերթի մէջ:

Անտառայի միջանի նահանգներում ներկայումս տիրող անբնական կարգե- րի և անբաւարար կացութեան պատ- ճառով, սուլթանի հօր հրաշխարհու- թեան տակ ձեռք են առնուած հար- կաւոր եղած միջոցները կարգը վերա- կանգնելու համար: (անգլիա): Այդ մի- ջոցներն են՝ 129 վաշտ պահեստի (բե- դիք) զօրքի զէնքի կուռուցում: Սոյն վաշ- տերը մաս առ մաս ուղարկուած են վե- րոյիշեալ նահանգները:

Բացի այդ, անհրաժեշտ է տեսնուած այդ նահանգները ուղարկել զինուորա- կան, քաղաքական և դատարանական իշխանութիւններից բաղկացած պատ- ճամաւորութիւն, որին յանձնարարուած է պէտք եղած միջոցները գործադրել կարգերն ու խաղաղութիւնը վերա- կանգնելու համար:

ՍՈՒԹԱՆԻ ՃԱՆԱՊԱՐՀՈՒԹԻՒՆԸ

«Manchester Guardian»-ը ասում է, որ սուլթան Համիդ Սոյսբերին գրած նամակում խոստանում է բարենորոգում- ները մոցնելուց յետոյ ճանապարհորդի դէպի Ներսիս արքունիքների հետ խորհրդակցելու համար:

Ք Ր Ո Ն Ի Կ Ո Ն

Կ. Պոլսից, նոյեմ. 11-ից հեռագրում են, որ անգլիական դեսպան սեօր ֆի- լիպպ Կերթին հասել է իւր պաշտօնա- տեղին:

Ցիպա և Միխայիլօ կայսրաների միջև նոյեմբերի 14-ից բացուած է եր- կաթուղու մարդաւոր զնացքների եր- թեկութիւնը: Միխայիլօյից զնացքները մեկնում են առ. ժամը 7-ին և հասնում Ցիպա կայսրանը առ. ժամը 8-ին: Ցիպա կայսրանից մեկնում են երկույ-

եան ժամը 5-ին և Միխայիլօ են հա- տում երկի. ժամը 6-ին:

Մի ընկերութիւն է կազմուած մշակե- լու համար Տղվիբուլի քարածուխի հան- քերը՝ Բուլբուլի նահանգում: Հիմնա- կան գրամագուլը երկու միլիօն լուրքի է 16,000 բաժնետոմսերի բաժանուած, իւրաքանչիւր բաժնետոմսը 125 ռ.:

ԼԱՎՈՂԱԼԻՅ (Սընտրել գաւ.)—Տե- ղիս ուսումնարանի համար սեպհական շինութիւն կառուցանելու խնդիրը, որ առաջարկուած էր թիմիս արքայան ա- ռաջնորդին, այս մօտիկ ժամանակնե- րում լուծուեցաւ և կառուցանելու համար մասնագործի չորս անդամ- ներ ընտրուեցան: Յոյս կայ, որ ե- կող ուսումնական տարուայ համար սեպհական շինութիւն կուռնանք ու- սումնարանի համար:

ԻՌԵՆԵԹԻՅ.—Այսօր Դուշէթի հաս- րակութիւնը գրկւում է նօստար պ. Սերգէյ Սուրամեանից, որը, թէպէտ շատ ժամանակ չէ այստեղ էր, բայց հենց առաջին օրերից այնպիսի ընդհանուր համակրութիւն վաստակեց, որպիսին չաւանի չի տոյրուում վաստակել տա- նակ տարրերի ծառայելուց յետոյ ան- դամ: Տեղոյս հայ հասարակութիւնը ան- ցեալ յունիսին միաձայն ընտրեց պ. Սուրամեանին երէցփոխ՝ մեր միակ ու Աստուածածնայ եղեղիցոյն և հոգա- բարձու օր. ուսումնարանի: Նա ապա այդ- քան կարճ ժամանակուայ ընթացքում պ. Սուրամեանը առաջ տարաւ և կա- նոնաւորեց թէ եկեղեցու և թէ ուսում- նարանի գործերը, ճանապարհութիւնը չէր ուղղում եկեղեցական հաշիւներ քննել, սակայն, որ բոլորովին հաւատում է, բայց այնուամենայնիւ պ. Սուրամեանը հա- չիւ ներկայացրեց, որից երևաց, որ ա- ռաջնական կրկնապատկուել է արդիւն- քը: Ամսոյս 1-ից պ. Սուրամեանը թող- նում էր իւր պաշտօնը և պիտի ճանա- պարհ ընկնէր իւր նոր պաշտօնատեղին —Սուլիան, որտեղ տեղափոխուած էր նոյնպէս նօստար պաշտօնով: Նոյեմ. 12-ին Դուշէթի ժողովուրդը ի պատիւ Սուրամեանի մի այնպիսի ճաշ տուեց տեղոյս հասարակաց կլուբում, որ ա- ռաջին և վերջինը կըհամարուի Դու- չէթում: Ներկայ էին բոլոր ծառայող դասը, սկսած գաւառապետից և հաշ- տարար գաւառաւորից, և բոլոր քաղա- քացիները: Նոյեմ. 14-ին պ. Սուրա- մեանը մեկնեց իւր նոր պաշտօնատե- ղին:

Միթթարականը մնում է մեղ մի- միայն այն, որ կէջփոխ ընտրուեցաւ պ. Սարամեանին դադափարակից, տեղ- ւոյս հաշտարար գաւառաւոր պ. Կարո պիւտ Նակուխանը:

ՇՈՒՇՈՒՅ.—Բայց մանր և խոշոր դո- ղութիւններից, քաղաքումս կատարուե- ցաւ հետեւեալ մարդապաշտութեան գէպըը աւաղակների ձեռնով: Նոյեմ. 13-ի գիշերը Նիկողայոս Խաչիկեանց տ- նոնով մէկը, կուրբից տուն գնալիս, տեսնում է որ առաջը երեք մարդ են կանգնած: Հայերէն, ռուսերէն, թուր- քերէն ձայն է տալիս, թէ ո՞վքեր են: Այստեղանկու տեղ աւաղակները հը- րացան են պարսկում նրա վրայ: զըն- դալը աջ կողմից մտնելով ձախից դուրս է գալիս: Աւաղակներին, որոնք թուր- քեր են, աջողակեցաւ բռնել վախչիլիս: Նրանք նպատակ են ունեցել կողոպ- տել, կարծելով, որ կուրբում Խաչիկեան- ցը երեկ փող կըլինի տարած թղթա- լաղի մէջ: Խաչիկեանցի վէրքն, ա- սում են, վտանգաւոր է:

—Մեղ մօտ զինուորագրութիւնը վեր- ջացաւ նոյեմ. 10-ին: Շուշուց և գա- ւառից 40 հողի պիտի դնան ծառայու- թեան:

ՀԱՅՈՑ ԹԱՏՐՈՆ

Հինգաթիլի, նոյեմ. 16-ին հայ դերա- սանական խումբը պ. պ. Վարդի Ստեփանեանի նպաստին խաղաց Մա- լիէնի Ազաւը, և Չիխովի Առաջարկու- թիւն: Վարդի Վարդի, Ընդհանրապէս խաղ- լաւ անցկացրին և Մոլիէրի այդ տասնամասուտ պիէսը չիչացրին: Ինչպէս Մոլիէրի միւս պիէսն էր, այն պէս և Ազաւի-ի ֆարսան թոյլ էր երկրորդական տեղ է բռնում: Բայց գործողութիւնները գլխաւոր մի թ- ռէէ չուրջը չեն պատում, կան յա- խտրիքներ, որոնք շատ թոյլ և պա- տահական կերպով են միանում: Մի- րանիւ այդ պիէսները պակասաւոր- ւմ գործողութեան միութիւնն է (ս- րաջութիւնը): Նա այս այն պատա- ուով, որ Մոլիէրի գլխաւոր նըպա- տակն եղել է զօրեղ ու կենդանի տիպեր ստեղծել, և այդ կողմից՝ ճշտ- լիւր որ նա անմահ է: Նա շատ խ- րը ճանաչում է մարդկանց, նրանց հ- գու մութ ու պարզ կողմերը և այնքան կենդանի, ռեկինֆ կերպով գունաւորու- մ է իւր նկարագրած անձնաւորութիւնն- րին, որ իւրօք մարդկային ամբողջ կեանքը իւր բացասական կողմերով բեմի վրայ է դնում ի ցոյց իւր բազմաթիւ և բազ- մապիսի տիպերի միջոցով:

Մոլիէրի տիպերը ըստ մեծի մասի մի որոշ չըջանի և որոշ ժամանակի պա- կերներ չեն, այլ համաշխարհային պ- պեր են և համամարդկային գտնադ- ձգտումների մարմնացումները: Նր- ստեղծած ազանները, ինքզ բարեպա- րներ, երևակայութեան զօնները, շո- քորթները, պարզ և անմեղ հողերը գա- մեն ժամանակ և ամեն տեղ էլ կեն- գանի ման են գալիս, սկսած դիւր- կան ամբողջ մինչև ամենաբարձր հ- սարակութիւնը:

Ընդհանրապէս, մարդկային հողու տի- տերից մէկն էլ ազանութիւնն է: Բայց մարդկանց մէջ պատահում են շատ տեղեր, որոնք իրենց հողու ամբողջ է- թեամբ վարակուած են իրենում որ- անասով և նրանց մէջ փոխի, անփո- հաւաքելու անյայդ ձգտումը խեղդու- ամեն տեսակ սուրբ զգացումներ և պ- տիւր: Նրանք ազաններն են, որոնց տիպ- ներկայացնում է Մոլիէրի Հարապաղ- Հարապաղներ ազանի հողու կեցողութ- լու կողմերի մի կատարեալ և ամբող- ջացած մարմնացումն է: Իսկ ամենի- ւարդ Ժաքը, խորամանկ ու չորհրդե- Յորդիան, վարկը շատ սովորական և կեանքի մէջ չըջող սուրբայ անձն- ւորութիւններ են: Մենք դրանց ամե- օր տեսնում և ճանաչում ենք:

Ազաւ, պիէսի ներկայացումը մե- դերասանական այժմեան ոյժերի մ- մար այնքան էլ դիւրին, բուն չէ, որ նրանք կարողանային Մոլիէրի այդ պի- սի մէջ տեղծած տիպերը ամբողջովին կենդանացնել իրենց խաղալիքայց, ինչ- պէս ասացինք, առհասարակ սակաւ բ- ցառութեամբ չիչացրին դերերը:

Հարապաղների գերը կատարում էր Գ. Վարդը: Երեւում էր, որ նա շատ էր խառնել իւր խաղը բնական անեղու- այդ նրան յաջողութեւ, բաւական լաւ նը- կայացնելով ազանի տիպը: Նրա ձեռքի- զրինը համապատասխանում էին ազ- Հարապաղների տիպին, թէպէտ Նիշիս տի- քան էլ հարուստ չէր: Առաջին երկ- գործողութեան մէջ պ. Վարդի խաղ- աւելի բնական էր, քան վերջին գործողութիւնների մէջ, ուր նա յիշե- և չարժանանք բռնել վախչիլիս: Երեւոյնաբար րեց: Նրան մարմաւորեցին ծափա- րութիւններով:

Միւս դերակատարներից աչքի էլ ընկնում պ. Ստեփանեանը՝ Ժաքը դ- րում (խոհարար): Նա բաւական լ- ոյժ է մի դերասանական խմբի մար: Իսկ պ. Փառնէճէմը (Յորդիան- իրին բաւականապէս է զգուշ բեմ- վրայ, և այդ հանգամանքը նպաստու- է նրա խաղին:

Նա այժմ գտնւում է Զմիւռնիայում
Տրապիզոնի կոտորածի ժամանակի իտ

зыкальное депо Б. М. Мир
яна Тифлисъ Дворцовая ул.
2 30—